

Núria Vidal Llorens

Assessora tècnica de la Conselleria
d'Educació de l'Ambaixada d'Espanya als EUA

Allò que identifiquem com a multiculturalisme i la relació que establim entre aquest concepte, incloent i complex, i les llengües, depèn en bona part de la nostra cosmovisió educativa.

Per adaptar l'escola a la nova realitat cal repensar el seu paper com a centre estratègic de reconstrucció del sentiment de comunitat. Caldrà també revisar el paper de l'educació en clau de futur, reformulant el que ha de fer la llengua com a vehicle de comunicació social i catalitzador cultural.

Si les nostres comunitats esdevenen més i més diverses cada dia, i volem un reflex de la nostra comunitat a les escoles, haurem de tenir escoles multiculturals. Haurem de donar als mestres i professors eines per interpretar, ampliar, adequar i posar en pràctica els currículums flexibles que presentava la Reforma educativa; per a ser més crítics amb la realitat i la injustícia social; per desemmascarar les fòbies inherents al sistema i reflectides al currículum ocult; per desenvolupar una nova sensibilitat envers les diferències culturals lingüístiques; per iniciar recerques a les aules, interpretar els resultats i entendre els fracassos. Haurem, en definitiva, de posar en funcionament escoles multiculturals.

MULTICULTURALISME ARA I AQUÍ

No fa pas gaires anys les aules de les escoles del nostre país no presentaven la diversitat

que tenim actualment. La Reforma educativa, amb visió de futur, pretenia donar prioritat a l'atenció de la diversitat, potenciant-la com un dels elements clau en la construcció del que havia de ser una nova manera d'entendre la docència.

L'any 1995 un company que havia passat algun temps als EUA em va comentar, després que jo li expliqués les meves observacions respecte a la diversitat dels alumnes: "Què en saps tu, de diversitat?, vés a Amèrica i veuràs el què és diversitat!"

Doncs bé, som aquí, com a professional de l'ensenyament i immersa en una realitat escolar que em fa pensar en el panorama que, tot i que tímidament encara, es va configurant als centres del nostre país. Una realitat que ja es perfila nítidament com un problema de diversitat que va més enllà dels estils d'aprenentatge, dels nivells acadèmics i de les desigualtats socials. Una diversitat amb la qual no hi havíem comptat gaire fins ara; la diversitat lingüística, ètnica i cultural. Els fracassos i encerts del sistema americà em semblen reveladors i enriquidors per als docents que al nostre país es veuran abocats a entorns multiculturals.

No s'ha d'oblidar, però, que la nostra és una realitat específica. La marginació, durant molts anys, del català ens ha deixat en una dubtosa situació de bilingüisme, en la qual ens cal reafirmar-nos encara més en el suport absolut a la llengua de la comunitat. A casa nostra, l'ensenyament ha de passar per situar el català com a llengua de comunicació de l'escola i fer-lo conviure amb les altres llengües de la població escolar de la comunitat. En quins tants per

cent hem de representar als programes aquesta diferència lingüística és una qüestió que ens cal definir. Aquesta definició haurà de reflectir una realitat social i requerirà, per aquest motiu, d'una vehiculació política per implementar els mecanismes adients. És responsabilitat no només del sistema educatiu, sinó de tota la societat:

- definir les llengües de l'escola,
- respectar i donar a conèixer les cultures de l'escola,
- protegir la diversitat lingüística dels grups minoritaris, especialment en un entorn on la llengua de comunicació de la comunitat està encara per definir,
- configurar una escola absolutament democràtica que, no només escolaritzi, sinó que també eduqui,
- construir una escola crítica i participativa, amb uns mestres i professors a qui no els faci por la negociació amb els alumnes,
- potenciar una escola activa en la comunitat, que denunciï les injustícies i retroalimenti els mecanismes polítics que la fan possible.

L'EDUCACIÓ MULTICULTURAL ALS ESTATS UNITS. PROPOSTES PER A LA REFLEXIÓ I EL DEBAT

Ell llarg i històric debat sobre temes de multiculturalisme als EUA els ha conduït a tenir propostes teòriques sòlides i ben organitzades. Però *el paper ho aguanta tot* i la gran majoria de les escoles no apliquen, més que en la seva expressió mínima, unes teories i pro-

postes multiculturals que difícilment reben suport per part de les institucions americanes, sempre reticents a qualsevol canvi de *l'estatu quo*.

A continuació es desenvolupen els trets fonamentals d'aquestes teories i propostes des de l'estudi del treball de dos autors en particular: James Banks i Sonia Nieto. Tot i tenir molts punts en comú, les respectives aproximacions a la recerca difereixen notablement i ens permeten contrastar l'empirisme del primer amb l'etnografia de la segona.

James A. Banks

La seva carta de presentació passa per dir que és afroamericà i parla *ebonics*¹.

És un dels grans estudiosos i constants lluitadors per l'educació multicultural.² Professor de Currículum i Instrucció a la Universitat de Washington i Director del Centre per a l'Educació Multicultural ha dut a terme una gran tasca de recerca i publicació en aquest camp. Investigador empíric i pensador profund, és un dels més prolífics autors sobre el tema, amb un considerable banc de publicacions. Ha estat conseller de temes multiculturals del gabinet Clinton a la Casa Blanca i ha denunciat la manca de recursos que, des d'institucions i empreses privades, es destinen a investigacions serioses per la preservació de les diferències culturals i la justícia social.

Per a James A. Banks l'educació multicultural presenta, bàsicament, tres aspectes diferents: el concepte, el moviment de reforma educativa i el procés:³

¹ El terme *ebonics* és la contracció dels termes *ebony* i *phonics* i es va fer popular al 1996, amb motiu d'una controvertida resolució del *School Board* de Oakland, reconeixent el *Vernacular Black English*.

² Es pot localitzar a: 115 Miller, Box 353600. College of Education, University of Washington. Seattle, WA 98195-3600. E-mail: centerme@u.washington.edu, web: <http://depts.washington.edu/centerme/home.htm>.

³ Banks, J.A. & Banks, Cherry MacGee. *Multicultural Education. Issues and Perspectives*. 4th edition. New York: John Wiley & Sons, Inc. 2001, pp. 3-4.

- Incorpora la idea segons la qual tots els alumnes, siguin quines siguin les seves característiques culturals, racials, ètniques, socials o de gènere, han de tenir les mateixes oportunitats per aprendre a l'escola.

- És un moviment de reforma designat a fer alguns grans canvis a les escoles i a d'altres institucions, de manera que els alumnes de tots els grups culturals, racials, de gènere i de classe social puguin tenir la mateixa oportunitat per aprendre.

- És un procés inacabable on els objectius, que inclouen la igualtat educativa i l'èxit acadèmic a l'escola, tot i que són ideals i que els éssers humans hi treballen, mai no s'acabaran d'assolir.

És precisament la percepció d'aquest últim aspecte, el de procés de llarga durada, la que el fa plantejar una incorporació progressiva i pautaada de l'educació multicultural dins de la totalitat del currículum. Aquesta progressió se'ns presenta en forma de quatre nivells d'aproximació:

- Nivell 1: l'aproximació de les contribucions⁴

Fixa l'atenció en els herois, les festes i els elements culturals discrets.

Consisteix en ensenyar, esporàdicament, activitats relacionades amb herois, festes o altres elements culturals de les diferents comunitats representades a la classe. Aquesta aproximació permet celebrar ocasions festives amb els alumnes alhora que els fa participar lúdicament dels costums i valors de les diferents comunitats representades a l'aula. Molts professors i professores fan servir aquesta aproximació espontàniament, moguts per la seva

voluntat personal de connectar d'una manera senzilla amb tots i cadascun dels alumnes, i no a causa d'un compromís explícit per part de la comunitat escolar. Probablement, si a l'escola del nostre país s'arribés a tenir coneixement dels elements diferencials de cada cultura en temes festius, aquest sol fet podria fer notar que alguna cosa comença a canviar.

- Nivell 2: l'aproximació additiva

S'afegeixen continguts, conceptes, temes i perspectives al currículum però sense canviar-ne l'estructura.

Els professors responsables i atents, incapços de canviar el currículum per la complexitat de la tasca, se senten impotents davant la gran diversitat de situacions a la classe. Intenten crear o seleccionar materials aïllats que facin reflexionar els alumnes, com a grup i individualment, sobre les diferències culturals i les perspectives ètniques. Incorporen lectures que aportin diferents punts de vista sobre les cultures que componen el grup. Tot aquests esforços, no obstant, no se situen en el context global del currículum, sinó que s'afegeixen descontextualitzats a un currículum que roman invariable.

- Nivell 3: l'aproximació de la transformació

L'estructura del currículum canvia per permetre als alumnes observar conceptes, solucions, esdeveniments i temes des de les perspectives de diferents grups ètnics i culturals.

Difereix de les anteriors en el fet que, en aquest nivell, són els administradors i els responsables d'educació els que fan els canvis substancials, i modifiquen tant la forma com el fons del currículum. Aquesta aproximació, que requereix el compromís de l'administració

⁴ Banks, J. *An Introduction to Multicultural Education*. Boston: Allyn and Bacon 1999.

i l'aprovació de les institucions, permet fer entendre a l'alumnat les maneres complexes amb les quals els diversos grups racials i culturals contribueixen a la formació d'una cultura comuna. La seva aplicació comporta la revisió dels diferents nivells de concreció i ha d'anar acompanyada d'un pla de formació sòlid i progressiu, que inviti el professorat a entendre el currículum, a desfer-se del currículum ocult i a fer propostes flexibles, que puguin ser discutides i aprovades per tots els estaments de l'escola.

- Nivell 4: l'aproximació de l'acció social

Els alumnes prenen decisions sobre problemes importants i realitzen accions per tal de solucionar-los.

És l'aproximació més compromesa i necessita el suport de professors, estudiants, pares i administradors. Tota la comunitat escolar s'implica i se n'informa als polítics que prenen les decisions finals. Aquest nivell inclou els elements de l'anterior, ja que respon a la manera de fer operatives les propostes plasmades al currículum. Un cop el currículum és una eina de l'escola, els estudiants han de ser pensadors actius i involucrar-s'hi per canviar la societat.

Banks fa notar que aquests quatre models d'aproximació no es donen en estat pur i que sovint es dona una barreja de les diferents aproximacions⁵ per a la integració de contingut multicultural al currículum. El primer pas ens pot ajudar a iniciar una marxa progressiva cap a nivells intel·lectualment més complexos, com el de la transformació o el de l'acció social. Per això les seves propostes són

l'experimentació, la reflexió i l'acció incessants per part dels estaments escolars, que hauran d'implicar la societat en aquest procés.

Hem de dir que, des de la nostra observació, si bé la majoria d'escoles de les franges de l'est i l'oest del país incorporen la primera aproximació, difícilment cap arriba a les darreres.

Sonia Nieto

La professora Nieto treballa a la Universitat de Massachusetts⁶, a Amherst. La seva trajectòria personal, com a alumna immigrant i com a mestra a la ciutat de Nova York, l'ha fet veritablement sensible a les qüestions sobre les diferències socials per motius d'ètnia, llengua i color de la pell. Molta gent la defineix com una militant activa de l'educació multicultural. És una reconeguda líder de l'educació multicultural en pro dels alumnes procedents de Llatinoamèrica o descendents de pares llatinoamericans.

La seva investigació etnogràfica presenta casos que segueix des de l'escola, passant pel fracàs o l'èxit acadèmic, fins a la incorporació a la societat adulta. S'estén, en ocasions, fins a molt després que finalitzi l'escolarització. El seu llibre *Affirming Diversity. The Sociopolitical Context of Multicultural Education* ha aparegut en tres edicions diferents i és esmentat per la majoria d'autors que investiguen o tracten el tema de l'educació multicultural i la reforma curricular. La seva proposta té forts punts de contacte amb l'aproximació d'acció social de Banks, tot i que ella especifica les caracte-

⁵ Banks i McGee (eds.). *Multicultural Education. Issues and Perspectives*. New York: John Wiley & Sons Inc. 2001, pp. 229-241.

⁶ Es pot localitzar a: Department of Teacher Education and Curriculum Studies. University of Massachusetts. 210 Furcolo. Amherst, MA 01003. Telèfons: (413) 545-1551 i 545-0246. E-mail: snieto@educ.umass.edu.

rístiques de l'educació multicultural des d'aquests set punts:⁷

1. L'educació multicultural és antirracista.
2. L'educació multicultural és educació bàsica.
3. L'educació multicultural és important per a tots els alumnes.
4. L'educació multicultural és amarant.
5. L'educació multicultural és educació per a la justícia social.
6. L'educació multicultural és un procés.
7. L'educació multicultural és pedagogia crítica.

En aquest llistat fa entendre que l'educació multicultural no passa per afegir un seguit de matèries i/o continguts, sinó més aviat unes creences i una filosofia que:

- Impregnin el currículum i les estratègies o tècniques d'instrucció (d'ensenyament/aprenentatge) utilitzades a les escoles.
- Reptin i rebutgin el racisme i altres formes de discriminació a les escoles i a la societat i acceptin i afirmen el pluralisme (ètnic, lingüístic, religiós, econòmic i de gènere entre d'altres) que els alumnes representen.
- S'ocupin de les interaccions entre professor i alumnes i de la manera amb què les escoles conceptualitzen la manera d'ensenyar i aprendre.
- Utilitzin la Pedagogia Crítica com a filosofia de fons, perquè se centra en el coneixement, la reflexió i l'acció (la praxi) com a base per a un canvi social, promovent els principis democràtics de la justícia social⁸.

El seu darrer llibre *The Light in their Eyes* es mou en aquest sentit. És un cant a l'esperança. Convida el lector a l'acció amb entusiasme i compromís. Apela la vocació dels mestres perquè entenguin la importància i l'efecte que pot tenir la seva relació amb els alumnes. Expressa la seva creença que la gent de cultures diferents respon a l'ensenyament amb diferents estils d'aprenentatge i proposa, en conseqüència, l'estudi d'aquest procés com a via per entendre el que passa a les aules que presenten aquesta diversitat. Afegeix que les consecucions acadèmiques s'han d'analitzar dins del context sociopolític de l'educació. En definitiva, resumeix l'educació multicultural en aquests quatre punts:⁹

1. L'aprenentatge és un procés complex que no es pot explicar només concentrant-se en la cultura i la llengua o en els canvis metodològics i curriculars.

Podem fer afegits al currículum. És més difícil, però, fer-los al procés d'aprenentatge, o a la naturalesa de les interaccions entre professors i estudiants i les seves famílies, o a les actituds bàsiques dels professors i les seves creences sobre els alumnes. Això deixant al marge la dependència entre l'estil d'aprenentatge de cada alumne i els seus orígens culturals. En qualsevol cas, l'educació multicultural és molt més que la integració del currículum i cal que ens endinsem en la psicologia i els processos de la ment en l'aprenentatge.

2. L'aprenentatge dels alumnes i les consecucions acadèmiques s'han d'entendre dintre del context sociopolític de l'educació.

⁷ Nieto, S. *Affirming Diversity. The Sociopolitical Context of Multicultural Education*. New York: Longman, Inc. 2000.

⁸ Nieto, S. *Affirming Diversity. The Sociopolitical Context of Multicultural Education*. New York: Longman, Inc. 2000.

⁹ Nieto, S. *The Light in Their Eyes. Creating Multicultural Learning Communities*. New York: Teachers College Press 1999.

L'educació és una acció inherentment política. És impossible separar el context sociopolític en el qual el procés s'articula de l'educació en si mateixa. Cal que ens adonem de com són tractats els estudiants de races diferents i què s'espera d'ells, no només a l'escola, sinó a la societat en general.

En un país de tradició monolingüística com els EUA costa d'entendre que el bilingüisme dels estudiants pugui ser un fet culturalment enriquidor en si mateix, però aquesta percepció no és aliena a les lluites pel poder, la raça i la classe social.

3. L'educació multicultural és una força progressiva dintre d'un moviment de reforma molt més ampli.

Totes les filosofies educatives o les aproximacions pedagògiques necessiten ser contrastades. Per reivindicar la seva validesa cal una avaluació en termes de si, com i fins a quin punt es promou l'aprenentatge de l'alumne. Sense aquesta avaluació les reformes educatives, incloent-hi la multicultural, poden ser tan sols imposicions polítiques externes o exercicis burocràtics buits de contingut. Només si habilitem els mecanismes adequats en tots els àmbits de la societat serem capaços d'obtenir la retroalimentació que porti la reforma escolar cap uns objectius vàlids per a tots aquests àmbits.

Les reformes educatives (ja siguin de les estructures escolars, dels termes en que els pares s'impliquen, de la pedagogia rellevant culturalment o de la instrucció en la primera llengua) són potencialment bones idees que poden millorar l'educació de molts dels estudiants, però no en tindrem prou si es queden només en reformes educatives.

4. La natura de les relacions entre professors i alumnes és central i bàsica per a l'aprenentatge dels alumnes.

Les relacions entre professors i els seus estudiants són crucials per promoure l'aprenentatge. La manera en què els estudiants són percebuts i tractats per la societat i, consegüentment, per l'escola i els professors que els ensenyen, és fonamental per a l'èxit o el fracàs escolar. Aquest és un tema complicat perquè, si bé els professors no són agents solitaris, les seves actituds i comportaments personals poden significar una diferència astronòmica en l'aprenentatge d'un estudiant. L'aplicació amb èxit d'un currículum multicultural ha de portar associat un pla de formació del professorat que asseguri la seva capacitat de sintonitzar amb el nou currículum.

Altres autors

És remarcable el tàndem format per Joe Kincheole i Shirley Steinberg. A la introducció d'un dels seus treballs ja traduïts al castellà, *Repensar el multiculturalismo*¹⁰, defineixen breument el que entenen per: a) multiculturalisme conservador o monoculturalisme, b) multiculturalisme liberal, c) multiculturalisme pluralista, d) multiculturalisme essencialista d'esquerres i e) multiculturalisme teòric. Defensen aquest darrer com a única forma seriosa, estudiantosa, crítica, activa i compromesa, ja que per ells la pedagogia ha de ser un terreny de lluita continuada i ha d'estar en constant revisió. És un llibre força interessant per a teòrics i docents capaços de transformar la teoria en pràctica.

Una altra sintetitzadora de les teories de l'educació multicultural ha estat Christine Bennet amb la seva contribució: *Comprehensive*

¹⁰ Kincheloe, J.L.; i Steinberg, S.R. *Repensar el multiculturalismo*. Barcelona: Ediciones Octaedro 1999.

*Multicultural Education: Theory and Practice*¹¹. El seus quadres sobre processos d'implementació del currículum, minories culturals i ètniques, estils d'aprenentatge, i d'altres són entenedors i clars. És una bona eina per a la formació del professorat.

FORMACIÓ

Una aproximació crítica i comprensiva a l'educació multicultural en un context de formació pot proporcionar un marc important per repensar la reforma escolar i arribar a un escenari més efectiu per a l'aprenentatge dels alumnes. Quan els professors entenen els seus alumnes com a una evidència del que són capaços i com a éssers humans que valen la pena, les escoles poden ser llocs d'esperança i afirmació per als estudiants de tots tipus d'antecedent i situacions.

Des de les universitats, centres de recursos i instituts de ciències de l'educació s'haurien de buscar fórmules per engrescar i implicar el professorat amb recerques d'aula, amb creació i experimentació de materials, amb debats constructius i lectures que ens posin al dia professionalment.

La formació permanent del professorat ha de posar especial atenció a l'educació multicultural per tal d'ajudar els professionals docents a revisar els seus hàbits ocults, a fer-se conscients dels seus prejudicis i a esdevenir més crítics i participatius. També caldrà que revisem el paper dels ensenyants de llengües en comunitats a on ja no està tan clar quines són les llengües estrangeres i quines les natives. L'adaptació a aquesta nova realitat és imprescindible per tal de fer efectiu l'ensenyament

de la llengua entre els nous arribats. Cal cercar un debat comunitari i buscar noves propostes que s'adiguin a cadascuna de les nostres comunitats per impulsar una política lingüística multicultural que no abandoni, ni tant sols debiliti, cap de les llengües de la comunitat.

És evident que no podem pensar en canviar el concepte d'escola en la comunitat sense tenir en compte els docents. Cal tenir fe en el professorat i saber engrescar-lo en una tasca que no s'acaba a l'aula. En definitiva, tal com diu Sonia Nieto¹²:

«...si els professors o professores:

- s'enfronten a les desigualtats socials que inevitablement situen uns estudiants en desavantatge respecte dels altres,

- lluiten contra les polítiques institucionals i les pràctiques que consideren injustes,
- comencen amb les fortaleces i talents dels seus alumnes i les seves famílies,

- experimenten un procés de transformació personal basat en les seves identitats i experiències,

- es comprometen amb els seus companys en trobades imaginatives i col·laboradores per transformar les seves pràctiques i les seves escoles per aconseguir una educació igual de gran qualitat per tots els alumnes,

les coses començaran a canviar... i el debat de la societat i la participació de tots els estaments en la definició d'escola haurà començat.»

MATERIAL DIDÀCTIC

Si per una banda és important que la discussió teòrica sobre el multiculturalisme s'ini-

¹¹ Bennet, Christine I. *Comprehensive Multicultural Education: Theory and Practice*. Boston: Allyn and Bacon 1999.

¹² Nieto, S. *The Light in Their Eyes. Creating Multicultural Learning Communities*. New York: Teachers College Press 1999.

ciï en els àmbits universitaris, per l'altra és imprescindible que els docents de les aules d'ensenyament obligatori participin i entenguin aquest debat. Mestres i professors gaudeixen i també pateixen la realitat pràctica de l'aula, i la teoria pot ser un garbuix inabastable i no aplicable.

És per aquest motiu que parlarem ara de materials didàctics, bibliografia i propostes concretes per a l'ensenyament de llengua que, contemplant les premisses d'una pedagogia multicultural, fan que la teoria impregni el currículum i es posi a l'abast de l'escola i de la societat. No hem d'oblidar, però, que cal que els materials s'entenguin i s'experimentin, i es reflexioni sobre els resultats. Cal una xarxa educativa que dinamitzi les idees dels docents, que fomenti el debat i doni protagonisme a les idees i materials de tots aquells que hi participin en la distància.

El llibre *Multicultural Teaching: a Handbook of Activities, Information, and Resources* (1999) de Pamela i Iris Tiedt en la seva cinquena edició inclou idees per a desenvolupar unitats didàctiques vinculades a totes les àrees del currículum, així com referències a altres llibres i materials. És una bona eina per treballar l'educació multicultural com a eix transversal i, tot i que la seva primera edició data de l'any 1979, les seves propostes senzilles i entenedores són encara actuals i tenen gran èxit entre el professorat.

En la seva part reflexiva l'obra recorda als lectors que cal entendre i mimar la pròpia diversitat per tal d'entendre, respectar i apreciar millor la diversitat dels altres. S'hi troben propostes que permeten iniciar l'aproximació

de les contribucions. És una manera de començar on no necessàriament ens hauríem d'aturar però que permet formar fent participar al professorat i altres estaments en el debat.

Carl A. Grant i Christene E. Sleeter han treballat junts en moltes ocasions i tenen una producció diversa i extensa. Aquí ens referirem a *Turning on Learning*¹³, que té un gran sentit en l'àmbit de la formació del professorat actiu i en pràctiques.

En la primera part del llibre demanen al mestre que reflexioni sobre els diferents aspectes de diversitat i que busqui l'aproximació que més s'acosta a les seves necessitats i al seu estil. A la segona, els autors proposen models d'unitats didàctiques per aplicar la reflexió multicultural a les aules. Per a cada aproximació desenvolupen les unitats en tres apartats:

- Proposta inicial de la unitat.
- Proposta revisada i modificada de la mateixa unitat des de l'òptica multicultural.
- Raonaments per als canvis.

Les unitats estan pensades per propiciar la reflexió entorn els temes de raça, classe, gènere i alumnes amb deficiències i la participació de professors que han experimentat i aportat unitats a les aules fa que l'obra sigui ben intel·ligible i creïble des del punt de vista didàctic. Són una font d'energia i inspiració i fan veure detalls als ulls inexplerts.

"Què tinc en comú?" és una petita tasca que permet desenvolupar la consciència dels alumnes, apropant les seves diferències. Aquesta activitat inspirada en el llibre de Sami Naïr *La immigració explicada a la meva filla* no pretén res més que veure quanta gent de la

¹³ Grant, C.; Sleeter, C. *Turning on Learning. Five Approaches for Multicultural Teaching Plans for Race, Class, Gender, and Disability*. New York: John Wiley and Sons, Inc. 1999.

He nascut a les Illes Balears	M'agrada la música	Parlo mes d'una llengua	Parlo castellà
No practico una religió	Parlo català	M'agrada el cinema	Visc lluny de l'escola
Visc en una casa	Visc en un pis	He nascut fora de les Illes Balears	M'agrada viatjar
M'agrada sortir amb la meva gent	Porto texans	Visc a prop de l'escola	Sóc una noia
Sóc un noi	No m'agrada viatjar	Practico una religió	...

classe comparteix cadascun dels punts inclosos en cada graella. L'activitat ens ha de fer adonar que les diferències són menys importants que les semblances. Veiem una possible presentació:

Aquesta petita tasca inicial permet fer gràfiques i comparacions i ens fa adonar que les diferències són més insignificants del que ens pensem.

MATERIALS A LA XARXA

Ens volem referir aquí a materials que estan a l'abast de tothom a la xarxa i que per la seva fàcil accessibilitat tenen encara més interès.

Una qüestió que tots els autors esmentats abans tenen en comú és la valoració de la pròpia existència, i la necessitat de desenvolupar l'autoestima. Com a fruit de l'observació de les aules característicament diverses, Hernández i Vidal¹⁴ (1999) creen el material *Con la vida a cuestras*, un projecte de llarga duració, dissenyat per desenvolupar l'autoestima i el respecte a la diversitat cultural dels alumnes. Pensat bàsicament per a alumnes hispanoparlants als EUA s'ha experimentat en altres contextos amb molt d'èxit. Al llarg del projecte, la memòria fa de fil conductor de les diferents activitats que

ofereixen la possibilitat de vincular els aspectes més vitals i personals amb una visió més amplia de la cultura i la societat. Mitjançant la negociació dels objectius es demana la implicació personal de l'alumne, que ha d'entendre el concepte d'auto-biografia en la societat i s'ha

de comprometre en la constant i progressiva reflexió sobre l'assoliment personal i col·lectiu. Per aconseguir-ho, en el projecte es treballa amb bocins de textos autobiogràfics d'autors diversos ajudant els alumnes a veure la Història a través de la història personal i familiar, a percebre els canvis culturals a través de l'evolució dels seus gustos gastronòmics, musicals o literaris i a relacionar les aportacions dels diferents països de procedència familiar amb la pròpia identitat. Al llarg del projecte els alumnes recopilen les seves produccions que finalment editen, milloren i integren en una biografia personal i una altra col·lectiva de la classe en el format (enregistrament en vídeo o cassette, llibre, mural...) que ells mateixos decideixen en la negociació inicial.

Per un altre cantó la Conselleria d'Educació i Ciència de l'Ambaixada d'Espanya als Estats Units, conscient de les necessitats de materials que atenguin la diversitat a les aules americanes en l'ensenyament de l'espanyol, ha anat adaptant la seva aproximació didàctica dels materials i ha manifestat el seu compromís i sensibilitat envers l'educació multicultural en moltes de les activitats publicades a la revista

¹⁴ El projecte es pot baixar gratuïtament i íntegre de la xarxa en format PDF a la pàgina de la Conselleria d'Educació i Ciència de l'Ambaixada d'Espanya als EUA a l'apartat: *Proyectos para las clases de hispanohablantes o nivel avanzado de español*. <http://www.spainembedu.org/apoyo/hispanohablantes.html>

*Materiales*¹⁵. Estan en format *html* i es poden baixar gratuïtament en *pdf*. En comentarem aquí alguns exemples:

“La máscara”

“La máscara”¹⁶ fomenta la discussió entre els alumnes per tal de valorar la importància, la riquesa i els avantatges d’una comunitat diversa a casa, l’escola, la comunitat, el barri, l’estat i el país. L’activitat ajuda l’alumnat a entendre i constatar aquesta diversitat alhora que apropa els punts de vista dels diversos observadors.

“¿Qué come mi gente?”

L’activitat pensada per a una classe i comunitat multicultural és “¿Qué come mi gente?”¹⁷, que propicia la reflexió entorn dels aliments bàsics de cada comunitat. Desperta en els alumnes la curiositat pels aliments d’altres cultures i els fa adonar de la diversitat a la procedència dels aliments que troba als supermercats del seu barri i al rebost de casa seva.

En l’apartat de publicacions d’aquesta mateixa pàgina hi trobem els dossiers que s’han elaborat per donar suport en les seves primeres classes als docents d’arreu de l’estat espanyol que han decidit participar en els programes de professors visitants als Estats Units. Contenen alguna activitat adreçada a atendre la diversitat cultural. Poc a poc s’hi han anat incloent propostes senzilles i entenedores, elaborades amb col·laboracions de docents que han participat en aquests programes i que han hagut d’adaptar-se per fer front a la realitat tant

diversa de les aules. Aquests professors desenvolupen la sensibilitat vers aquestes qüestions i és una llàstima que no s’aprofiti la seva experiència a la tornada al país d’origen. Si els professors, a la tornada, tenguessin el suport de les institucions trobarien mitjans per canalitzar el potencial adquirit en situacions que, cada vegada més, s’assemblen a les que trobem a casa nostra.

A “Galería de famosos”, una de les primeres activitats pensades i discutides per fer servei al multiculturalisme, hi trobem l’equilibri dels gèneres, que dona a la dona els mateixos avantatges que als homes. Hi trobem persones de diferents cultures i es propicia el respecte i l’enteniment entre totes les persones de la classe, endegant una descoberta de tots els individus que integren la col·lectivitat fins a estar familiaritzats amb els trets fonamental de cadascun.

“Palabras de colores”¹⁸, activitat connectada a l’anterior, proporciona, en un joc, el vocabulari que es necessita per definir cada persona amb matisos diferents. En el mateix dossier hi podem trobar “Nuestra identidad”¹⁹ que ajuda els alumnes a adonar-se de les seves diferències geogràfiques i lingüístiques i a observar els atributs positius de cada cultura. En aquesta línia, estan a punt d’aparèixer altres activitats pensades per a les classes de l’escola primària.

Aquest és un moment que comença a ser interessant, ja que s’ha creat un estat d’opinió i s’ha desenvolupat una sensibilitat entre els docents (assessors i professors) arribats dels nostre país envers el tema del multiculturalis-

¹⁵ Les publicacions de la Conselleria d’Educació als EUA comencen l’any 1990. En els seus inicis s’afavorien sobretot activitats relacionades amb la cultura espanyola. L’any 1998, i amb la proposta d’incorporar els “standards” nacionals per a l’ensenyament de la llengua estrangera, s’hi afegiren i amplien continguts culturals minoritaris sense abandonar l’objectiu inicial. Les revistes es poden trobar a: <http://www.spainembedu.org/materiales/home.html>

¹⁶ “La máscara” a: http://www.spainembedu.org/materiales/1/act4_p1.html

¹⁷ “¿Qué come mi gente?” a: http://www.spainembedu.org/materiales/5/act2_p1.html

¹⁸ “Galería de famosos” i “Palabras de colores” a: <http://www.spainembedu.org/apoyo/pdf/secundaria-9.pdf>

¹⁹ “Nuestra identidad” a: <http://www.spainembedu.org/apoyo/secundaria-10-3.html>

me. Cal dir que ha estat alimentat per un pla de formació que, tot i que insuficient, ha permès que en tallers i trobades eventuais els professors tinguessin la oportunitat de reflexionar, aprofundir, crear i posar en pràctica els materials que acabem de comentar. També ha estat fonamental l'eina de la pàgina de la Conselleria a la xarxa que ha permès la consulta i la participació de docents de tot arreu que han enriquit amb els seus comentaris i propostes els materials i articles sobre el tema.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

“Llengües, ètnies i cultures a l’ensenyament”. *Articles 23*. Barcelona: Editorial Graó. Gener-març 2001.

Banks, J. A. *An Introduction to Multicultural Education*. Boston: Allyn and Bacon 1999.

Banks, J.A. *Multicultural Education: Issues and Perspectives*. New York: John Wiley and Sons, Inc. 2001.

Banks, J.A. *Educating Citizens in a Multicultural Society*. New York, N.Y.: Multicultural Education Series 1997.

Banks, J.A. (ed.). *Handbook of Research on Multicultural Education*. Cherry A. McGee (Ass. Editor) 1995.

Banks, J. A. (ed.). *Multicultural Education, Transformative Knowledge and Action: Historical and Contemporary Perspectives*. New York: Teachers College Press, Columbia University 1996.

Bennett, Christine. *Comprehensive Multicultural Education: Theory and Practice*. Boston: Allyn and Bacon 1999.

Boomer, G.; Lester, N.; Onore, C.; Cook, J. *Negotiating the Curriculum*. London, Washington DC: The Falmer Press 1996.

Diamond, Barbara; i Moore, Margaret. *Multicultural Literacy: Mirroring the Reality of the Classroom*. New York: Longman Publishers USA 1995.

Eldridge, Deborah B. *Teacher Talk. Multicultural Lesson Plans for the Elementary Classroom*. Nesham Heights, MA: Allyn and Bacon 1998.

Freire, Paulo. *El pensamiento crítico*. Buenos Aires: Siglo XXI 1971.

Gay, G. *Multiethnic education: Historical Developments and Future Prospects*. Phi Delta Kappan 1983, pp. 64, 560-563.

Giroux, H.A. Ed. *Education and Cultural Studies. Towards a Performative Practice*. New York and London: Routledge 1997.

Grant, C.; i Sleeter, C. *Turning on Learning. Five Approaches for Multicultural Teaching Plans for Race, Class, Gender, and Disability*. New York: John Wiley and Sons, Inc 1999.

Hernández, F. i Vidal, N. *Con la vida a cuestas*. Washington, DC: Conselleria d'Educació i Ciència de l'Ambaixada d'Espanya als EUA, 1999.

Hinkel, E. (ed.). *Culture in Second Language Teaching and Learning*. New York: Cambridge University Press 1999.

Hooks, Bell. *Teaching to Transgress. Education as the Practice of Freedom*. New York: Routledge 1994.

Juliano, Dolores. *Educación intercultural: escuela y minorías étnicas*. Madrid: Eudema 1993.

Kanpol, B. *Critical Pedagogy*. 2ª ed. Bergin & Garvey 1999.

Kincheloe, J.; i Steinberg, S. *Repensar el multiculturalismo*. Barcelona: Octaedro 1999.

Marina, J.A. *La lucha por la dignidad. Teoría de la felicidad política*. Barcelona: Anagrama 2000.

Moles, M. i Vidal, N. "¿Qué come mi gente?" a *Materiales para enseñar los estándares nº 5*. Washington, DC: Conselleria d'Educació i Ciència de l'Ambaixada de Espanya als EUA.

Nair, Sami. *La inmigración explicada a mi hija*. Barcelona: Plaza Janes Editores SA 2001.

Nieto, Sonia. *Affirming diversity: the Sociopolitical Context of Multicultural Education*. New York: Longman Publishers 2000.

Nieto, Sonia. *The Light in Their Eyes. Creating Multicultural Learning Communities*. New York: Teachers College Press 1999.

Oakes, J. *Keeping Track*. New Haven, CT: Yale University Press 1985.

Ofrim Suplementos. Publicación Especializada de Inmigración. *Educación e inmigración*. Madrid: Ofrim 1999.

Puig i Moreno, Gentil. "Hacia una pedagogía intercultural en integración o marginación". Barcelona: Cuadernos de Pedagogía 1991.

Shor, Ira. *Empowering Education: Critical Thinking for Social Change*. Chicago: The University of Chicago Press 1992.

Shor, Ira. *When Students Have Power: Negotiating Authority in a Critical Pedagogy*. Chicago: The University of Chicago Press 1996.

Siccone, Frank. *Celebrating Diversity: Building Self-esteem in Today's Multicultural Classrooms*. Boston: Allyn and Bacon 1995.

Skehan, Peter. *A Cognitive Approach to Language Learning*. Oxford, New York: University Press Oxford 1998.

Sleeter, Christine. *Multicultural Education as Social Activism*. Albany: State University of New York Press 1996.

Sleeter, Christine; McLaren, Peter. *Multicultural Education, Critical Thinking and the Politics of Difference*. Albany: State University of New York Press 1995.

Standards for Foreign Language Learning in the 21st Century. Lawrence, KS: National Standards in Foreign Language Education Project 1999.

Schultz, F. (ed.). *Multicultural Education 1999/2000*. Annual Editions. Connecticut: Dushkin/McGraw-Hill 1999.

Tiedt, P; Tiedt, I. *Multicultural Teaching: a Handbook of Activities, Information and Resources*. Boston: Allyn and Bacon 1999.

Vidal, N. "Into My Partners' Shoes. Approaching multicultural education in the classroom". A *Apac of News*. Butlletí de l'Associació de professors d'anglès de Catalunya, nº 39. Maig 2000.